

vr 29.01.2010

The Unforgettable Songs of Leonard Bernstein

feat. Claron McFadden

Concertzaal - 20.00

19.15 Inleiding door Lieven Van Ael

CONCERTGEBOUW
BRUGGE

The Unanswered Question

Six Talks at Harvard

In 1973 gaf Leonard Bernstein zes lezingen (de Charles Eliot Norton Lectures) in Harvard University (waar hijzelf ooit studeerde) die in 1976 werden gepubliceerd onder de titel van Charles Ives' enigmatische compositie *The unanswered question*. Sterk beïnvloed door het werk van de linguïst Noam Chomsky, onder meer *Language and Mind*, behandelt Bernstein achtereenvolgens de fonologische, grammaticale en semantische aspecten van muziek. Hij gelooft in het bestaan van een universele muzikale syntaxis die gecodeerd en gestructureerd kan worden in termen van symmetrie en herhaling en doorheen deze bijzonder boeiende lezingen klinkt de overtuiging dat tonaliteit de grondslag is van alle muziek. Bernstein besluit deze lezingen, die in de gedrukte versie maar liefst 425 pagina's beslaan, met een al even enigmatisch statement als Ives' 'unanswered question': '(...) And finally, I believe that because all these things are true, Ives' *Unanswered Question* has an answer. I'm no longer quite sure what the question is, but I do know that the answer is "Yes".'

Vooraf de laatste lezing, getiteld *The Poetry of Earth* bevat, los van dit slotstatement, wel meer opmerkelijke uitspraken. De twaalf magische noten van de dodecafonie, zo beweert Bernstein, zijn tenslotte dezelfde die de natuur ons in de eerste plaats gaf. Hoe serieel, stochastisch (bv. de muziek van Xenakis) of hoe intellectualistisch muziek ook moge zijn, ze kan altijd als poëzie beschouwd worden zolang ze maar wortelt in de aarde. Wortelen in de aarde betekent voor Bernstein wortelen in de tonaliteit. Hij ziet tonaliteit als een universeel basisgegeven en bepalend om een klankconstructie 'muziek' te noemen, én als voorwaarde voor de creatie van een enorme

muzikale diversiteit. Opvallend is de analogie met volgende uitspraak van Chomsky: 'En er zijn algemene universele elementen, condities voor de vorm en organisatie van elke menselijke taal, die het onderwerp vormen van de bestudering van de "universele grammatica".' (Uit *Taal en mens*, taalkundige bijdragen aan het onderzoek van de menselijke geest.)

Bernsteins laatste lezing klinkt tevens als een hoopvolle boodschap in de lijn van de finale van Beethovens *Negende*. We laten hem tot slot nog even zelf aan het woord. Hij is ervan overtuigd dat: 'All particular languages bear on one another, and combine into always new idioms, perceptible to human beings. And that ultimately these idioms can all merge into a speech universal enough to be accessible to all mankind.'

Johan Huys

Claron McFadden: sopraan

Roberta Alexander: mezzosopraan

Marcel Reijans: tenor

Tonnie Kievits: trompet

Reinild Mees: piano en toelichting

in samenwerking met de Stichting Het 20ste-eeuwse Lied

— — —
Leonard Bernstein (1918-1990)

Uit Chichester Psalms (1965)

- *Psalm 23*

Uit Mass (1971)

- *A simple song*

Uit 1600 Pennsylvania Avenue (1976)

- *Take care of this house*

I Hate Music! A cycle of Five Kids Songs
(1943)

- *My mother says*

- *Jupiter has seven moons*

- *I hate music!*

- *A big Indian*

- *I'm a person too*

Two Love Songs (1949)

- *Extinguish my eyes*

- *When my soul touches yours*

Uit Arias and Barcarolles (1988)

- *Greeting*

Silhouette Galilee (1951)

Piccola Serenata (1979)

Uit Five Pieces for Brass (1948)

- *Rondo for Lifey*

La Bonne Cuisine - Four recipes (1948)

- *Plum pudding*

- *Queues de boeuf (Ox-tails)*

- *Tavouk Gueunksis*

- *Rabbit at top speed*

— Pauze —

Uit On the Town (1944)

- *Lucky to be me*

- *Some other time*

- *I can cook too*

Uit Trouble in Tahiti (1952)

- *What a movie*

Uit Candide (1956 / revisie 1989)

- *It must be so*

- *Oh, happy we*

- *This world (Candide's lament)*

- *Glitter and be gay*

Uit West Side Story (1957)

- *Something's coming*

- *Meeting scene*

- *Maria*

- *I feel pretty*

- *Balcony scene*

- *Somewhere*

- *America*

VOX

**FOCUS
BERNSTEIN**

Dit concert wordt opgenomen door Klara en uitgezonden op 3 februari in *In de loge*.
Cursus 'Leonard Bernstein, een muzikale duizendpoot'
vanaf za 30.01.2010: www.amarant.be

Onvergetelijke songs van Leonard Bernstein

Zoals de titel van het concert *The unforgettable Songs of Leonard Bernstein* stelt, behoren de liederen van Bernstein tot de meest memorabele muziekwerken die deze componist heeft nagelaten. De titel had echter evengoed *Songs of the unforgettable Leonard Bernstein* kunnen zijn: de persoonlijkheid van deze veelzijdige man is immers op zijn minst even 'onvergetelijk' als zijn muziek.

Bernstein is in eerste instantie doorgebroken als dirigent van de New York Philharmonic. Volgens de anekdote verving hij in 1943 zonder repetitie Bruno Walter op een concert dat live werd uitgezonden. Het succes van deze avond maakte hem onmiddellijk bekend in de hele Verenigde Staten. In de vele jaren dat hij muziekdirecteur was van de New York Philharmonic wist hij steeds met zijn enthousiaste extraverte dirigerestijl bijzonder geëngageerde vertolkingen aan het orkest te ontlocken.

Voor twee componisten heeft Bernstein zich bijzonder ingezet: Gustav Mahler en Charles Ives. De karakteristieken van deze twee componisten zeggen heel veel over de compositorische visie van Bernstein. Gustav Mahler wilde 'de wereld in een symfonie vatten'. Daartoe integreerde hij zeer diverse muzieksoorten in zijn werken, gaande van verheven orkestpassages tot fanfaremuziek en boerenwalsen. Ook Bernstein verenigt in zijn oeuvre hoogstaande symfonische orkestmuziek en populaire musicalnummers. Charles Ives, een van de eerste experimentele Amerikaanse componisten, stelde verschillende stukken samen als een collage van verschillende stijlen. Ook bij Bernstein ontdekken we zeer uiteenlopende compo-

stijlen en genres die toch, zoals ook bij Mahler en Ives het geval is, tot een persoonlijk geheel worden versmolten.

Aansluitend bij zijn carrière als dirigent was Bernstein een groot lesgever. Dit etaleerde hij vooral bij de zogenaamde *Young People's Concerts* die live op televisie werden uitgezonden. Tijdens deze thematische concerten vertelde Bernstein enthousiast over de betekenis van muziek, allerhande muzikale technieken, verschillende genres en illustreerde hij dit met voorbeelden aan de piano en met de hele New York Philharmonic. Tussen 1958 en 1972 presenteerde hij zo drieënvijftig concerten die verschillende generaties jonge Amerikanen enthousiast maakten voor klassieke muziek. In deze geest zal pianiste Reinild Mees ook tijdens dit concert toelichtingen verzorgen bij de muziek.

Communicatie lijkt wel Bernsteins grootste drijfveer geweest te zijn: als dirigent én als lesgever zette hij zich met heel zijn wezen in om muziek bij het publiek over te brengen. Voor dit alles wist hij zich meesterlijk te bedienen van de opkomst van de massamedia.

De componist Bernstein bevindt zich op de grens tussen symfonische concertmuziek en populaire musicals. Ook hier ontdekken we steeds de behoefte om 'communicatieve' muziek te schrijven die direct aanspreekt. De concertmuziek voorzag Bernstein daarom vaak van een verhalende toelichting, een programma. De meer populaire werken spreken rechtstreeks door de krachtige *songs* die erin gebruikt worden. Rond deze songs en enkele cycli van kunstliederen is dit concert gebouwd.

Bernstein verenigt als eclecticus zeer uiteenlopende genres en stijlen in zijn eigen componeerstijl. Vaak worden jazz- en

Latijns-Amerikaanse muziek genoemd als bijzondere inspiratiebronnen. Dit wil niet zeggen dat Bernstein echt jazzmuziek of *latin* componeert, maar wel dat hij bepaalde kenmerken uit deze genres abstraheert en ze op een heel eigen manier in zijn typische songs verwerkt. Van de jazzmuziek, vooral de blanke bigbandswing, worden bijvoorbeeld de stuwende drive en gesyncopeerde ritmes overgenomen (*Something's coming* uit *West Side Story*).

Een ander ritmisch kenmerk dat Bernstein vaak gebruikt, is dan weer overgenomen van modernistische componisten, namelijk de onregelmatige maatsoorten. Hoewel sommige songs bij een oppervlakkige beluistering kunnen overkomen als traditionele musicalnummers, zorgt het wisselen tussen twee- en driedelige maatsoorten voor een pittige onregelmatigheid die de songs een artistieke meerwaarde geven (*Oh, happy we* uit *Candide*).

Naast een heel ritmische componist is Bernstein ook een componist van onvergetelijke melodieën. Wie kent niet de melodieën van *I feel pretty* en *Maria* uit *West Side Story* die heel direct tot onze diepste emoties kunnen spreken. Toch is deze muziek veel meer dan louter emotioneel effect. Door het gebruik van bijvoorbeeld eenheidscheppende motieven (de stijgende sprong uit *Maria*) en kleine ongewone wendingen krijgen ook deze klassiekers een artistieke diepheid die uniek is voor Bernstein.

Ook in eenvoud is Bernstein een meester; het eerste lied van dit concert, *A simple song* uit *Mass*, is daar een overtuigend bewijs van. Het lied begint met een eerder recitativisch deel begeleid door arpeggio's op onregelmatige afstand. Het tweede deel wordt ondersteund door een meer 'poppy'

groove. De ongebruikelijke grote sprongen in de melodie zorgen echter voor de nodige weerbaarheid. Verder integreert Bernstein ook *blue notes*, expressieve jazzy tonen in de melodie, nog een mooie illustratie van de stijlversmelting in deze muziek.

Ten slotte moeten we de humor vermelden die uit vele liederen spreekt. De liedcyclus *I hate music* bundelt enkele grappige kinderlijke gedachten; de tekst werd door Bernstein zelf geschreven. Hun licht en satirisch karakter komt extra uit de verf doordat de melodie en de pianobegeleiding de pittige teksten op de voet volgen. De ernst en virtuositeit waarmee de 19e-eeuwse recepten in *La bonne cuisine* worden voorgesteld, stimuleren eerder de lachspieren dan de spijsvertering.

Om te besluiten, wens ik dat voor ons, luisteraars, vooral de muziek zelf mag spreken. Zo had Bernstein het ook voor ogen.

Lieven Van Ael

Biografieën

De Amerikaanse sopraan Claron McFadden maakte haar operadebuut in 1985 op het Holland Festival in *l'Eroe Cinese* van Hasse (dirigent: Ton Koopman). Sindsdien treedt ze regelmatig op in binnen- en buitenlandse operaproducties. Naast haar operacarrière heeft Claron McFadden een grote reputatie verworven als concertzangeres met zowel traditioneel als modern repertoire. Ze trad op met dirigenten als Edo de Waart, Hartmut Haenchen, Reinbert de Leeuw, René Jacobs, Ton Koopman, Trevor Pinnock, Neëme Jarvi. Ook maakte zij uitgebreide tournees met William Christie en het Freiburger Barock Orchester. Claron McFadden heeft vele opnamen gemaakt. Hoogtepunten van afgelopen seizoenen waren de vele optredens op festivals: Aix en Provence, Glyndebourne, Holland Festival, Bregenz en Salzburg.

De Amerikaanse, in Nederland wonende sopraan Roberta Alexander geniet internationale faam; onvergetelijk zijn haar interpretaties van bijvoorbeeld de titelrol in *Jenufa* (in het Glyndebourne Festival), Mimi in *La Bohème*, en in het bijzonder de grote Mozartrollen. Roberta Alexander trad veelvuldig op in de Metropolitan Opera New York, het Royal Opera House Covent Garden en de operahuizen van Berlijn, Hamburg, Wenen, Zürich, Amsterdam en Venetië. Naast haar operacarrière wordt Roberta Alexander evenzeer gewaardeerd als concertzangeres en als liedzangeres. Zij is een bijzondere interpreet van Amerikaanse muziek.

Tenor Marcel Reijans begon in 1990 zijn zangstudie aan het Sweelinck Conservatorium Amsterdam en vervolgde zijn opleiding aan het befaamde Curtis Institute of Music in Philadelphia. In 1996 won hij het Cristina Deutekom Concours en vertegenwoordigde hij Nederland bij de Cardiff Singer of the World Competition. Zowel in opera als in recitals en oratoria treedt hij sindsdien regelmatig op in Europa en Amerika en zijn repertoire omvat muziek uit alle stijlperiodes van de 17e tot en met de 20e eeuw. Hij werkte met dirigenten als Barenboim, Bychkov, Chailly, Eschenbach, Eötös, Gergiev, Hengelbrock, Jacobs, Koopman, Rattle ... Hij zong met het Chicago Symphony Orchestra, Koninklijk Concertgebouworkest, Rotterdams Philharmonisch Orkest, Boston Symphony Orchestra, Staatskapelle Dresden.

Pianiste Reinild Mees concentreerde zich na haar opleiding op het begeleiden van zangers en instrumentalisten in recitals. Zij treedt regelmatig op aan de zijde van solisten als Olaf Bär, Konrad Jarnot, Camilla Nylund, François Le Roux, Iwona Sobotka, Anna Korondi, Johannette Zomer, Marcel Reijans ... Ook is zij vaak te horen en te zien in radio- en televisie-uitzendingen. Ze begeleidde masterclasses van Elisabeth Schwarzkopf, Irmgard Seefried, Grace Bumbry en Galina Vishnyevskaya. Ze gaf les op het Amsterdamse Sweelinck Conservatorium, het Europese Centrum voor Opera en Vocale muziek te Gent, de Opera Studio Nederland en aan de faculteit muziek van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. In 1998 richtte Reinild Mees de Stichting Het 20ste-eeuwse Lied op, om het vocale oeuvre van 'vergeten' liedcomponisten uit de vorige eeuw weer onder de aandacht te brengen.

Vanaf 1981 speelt Tonnie Kievits bij Het Gelders Orkest, vanaf 1988 als eerste solotrompettist. Hij trad er ook vaak als solist op. Tonnie Kievits is tevens lid van het Nederlands Koper Ensemble en van Het Gelders Orkest Koper Kwintet. Daarnaast is hij Hoofdvakdocent Trompet aan het Conservatorium ArtEZ in Arnhem. Hij speelt regelmatig bij het Radio Filharmonisch Orkest, het Radio Kamer Orkest, het Rotterdams Philharmonisch Orkest en het Nederlands Blazers Ensemble. Hij werkte mee aan talloze radio-, cd- en televisieregistraties. Als speciale gast speelde Tonnie Kievits de 'Holztrompete' in *Tristan und Isolde* bij De Nederlandse Opera met het Rotterdams Philharmonisch Orkest onder leiding van Simon Rattle.

ZA 06.02.10 / 20.00 / CONCERTZAAL
**DEFILHARMONIE /
WEST SIDE STORY**

West Side Story is dankzij het universele liefdesverhaal en de onvergetelijke melodieën uitgegroeid tot een mijlpaal in het Amerikaanse muziektheater. Bernstein distilleerde een spetterende suite voor symfonisch orkest, die moeiteloos aansluit bij het orkestrale vuurwerk van Corigliano's *Tournaments* en de Latijnse dansritmes in Britten's vioolconcerto.

DO 08.04.10 / 20.00 /
KAMERMUZIEKZAAL

STÉPHANE DEGOUT / LIEDRECITAL

Stéphane Degout heeft een van de mooiste stemmen van het moment. Dit liedrecital, waarin zowel Poulenc, Chabrier als Dvořák de muzikale erfenamen van Schubert blijken te zijn, biedt ons de kans de diverse aspecten van Degouts muzikale persoonlijkheid te horen.

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02
IN&UIT BRUGGE, 'T ZAND 34, 8000 BRUGGE

